

ТРАФИКЪТ НА ХОРА КАТО ЗАПЛАХА ЗА МОРСКАТА СИГУРНОСТ И РОЛЯТА НА ЧОВЕШКИЯ ФАКТОР В НЕЙНОТО УПРАВЛЕНИЕ

Тодор Станков Милков

докторант отчислен с право на защита

Варненски свободен университет „Черноризец Храбър”

Факултет „Социални, стопански и компютърни науки“

Катедра „Администрация и управление“

E-mail: t.s.milkov@abv.bg

РЕЗЮМЕ: *Настоящата студия разглежда така актуалния въпрос, а именно – трафикът на хора като заплаха за националната морска сигурност и ролята на човешкия фактор в нейното акуратно управление. Показват се индикациите за трафик и неговите проявления, както и ролята и мястото на човешкия фактор при управлението на тази сигурност и гарантиране безопасността на морските ни граници. Въпросът е комплексен и съвкупен, а връзката между трафика на хора и човешкия фактор при осигуряването безопасността на морските ни граници - правопрпорционална. Изследват се определени стратегически области и специфики, които дават своето неминуемо практико-приложно отражение върху националните системи за морска сигурност и безопасност.*

Ключови думи: *трафик, хора, заплаха, човешки фактор, морска сигурност, безопасност, държавни граници, системи, оценка, взаимодействие.*

HUMAN TRAFFICKING AS A THREAT TO MARITIME SECURITY AND THE ROLE OF HUMAN FACTORS IN ITS MANAGEMENT

Todor Stankov Milkov - PhD student

Varna Free University "Chernorizets Hrabar"

Faculty of "Social, Business and Computer Sciences"

Department of Administration and Management

E-mail: t.s.milkov@abv.bg

SUMMARY: *This article examines such a topical issue, namely - human trafficking as a threat to national maritime security and the role of the human factor in its accurate management. Indications of traffic and its manifestations are shown, as well as the role and place of the human factor in managing this security and ensuring the safety of our maritime borders. The issue is complex and cumulative, and the relationship between human trafficking and the human factor in ensuring the safety of our maritime borders is proportional. Certain strategic areas and specifics are being studied, which have their inevitable practical-applied impact on the national maritime security and safety systems.*

Keywords: *Traffic, People, Threat, Human Factors, Maritime Security, Safety, State Borders, Systems, Assessment, Interaction.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Темата за трафика на хора е особено важна и неизменна част от националната морска сигурност. Тя е актуална и много навременна. Значимостта ѝ се определя от мащабите и интензивността на престъпните посегателства от хора на хора, предизвикващи нарастване на необходимостта от актуализиране на системата от мерки за опазване на здравето на обществото, и очертаване ролята на човешкия фактор за правилното управление при гарантиране на морската безопасност.

Трафикът на хора е силен източник на приходи за финансиране на тероризма. Борбата с трафика на хора може да се каже, че е силно обвързана с борбата против тероризма – той се акцентира като най-силната заплаха за сигурността на всяка една съвременна нация.

Трафикът на хора освен всичко е и сериозен източник на експлоатация на трафикиранияте по различни направления, които са лесно доходоносни. Ето защо към него имат сериозен интерес криминално проявени хора.

Трафикът на хора силно предпоставя сигурността по националните морски граници и е сериозно тяхно предизвикателство. Морската сигурност е неизменна част от националната сигурност и интереси на държавите. Морското пространство е много лесно уязвимо от трафикантски набези, поради което се счита за челен обект на криминално проявени лица/групировки.

Трафикът на хора по своята природна същност е организирано престъпление и като такова трябва да се третира от националното, международното и европейското законодателства. Борбата трябва да бъде еднородствена и съсредоточена.

Именно тези факти предпоставят избора и необходимостта от разглеждане на настоящата студия. Анализът акцентира на релацията *трафик на хора – човешки фактор за гарантиране на безопасността*. Целта е да се онагледят взаимното влияние и факторна предпоставеност. Това води до широка информативност и осветляване на проблема.

Основна цел на изследването е да разгледа трафика на хора, като заплаха за морската сигурност и ролята на човешкия фактор в нейното акуратно управление.

Основни задачи:

1. *Да се проведе теоретично проучване по изследвания проблем.*
2. *Да се проведе емпирично проучване относно проблема – вторични факти.*
3. *Да се проведе теоретично проучване, което да обясни процеса на взаимодействие и процеса на справяне с належащата заплаха.*
4. *Да се анализира и обобщи резултатът от направеното изследване по темата.*

1. Състояние на българската национална система за морска сигурност.

Системата за морска сигурност се създава с цел постигане на защитимост, сигурност и безопасност на държавните морски граници. При това се взимат предвид редица фактори, от които зависи проявлението на морската сигурност:

- национални интереси;
- икономика на страната;
- размери на националното морско пространство;
- състояние на националното корабоплаване;
- сътрудничество и взаимовръзки със съседни държави;
- изпълнени задачи по приети политики.

Морската сигурност е неизменна част от националната мощност на страната, подобно на войската и армията, които защитават сухопътните ѝ граници както в мирно, така и във военно време. А нейната система е строго организирана и издържана в духа на националната защита и гарантиране на отбраната и сигурността. За тази цел включва в състава си определени функционални модули, които се характеризират с широка динамичност.

Таблица 1¹. Основни функции на морската сигурност – актуално състояние.

Откриване и задържане на кораби-нарушители на сигурността
Осигуряване на редовна морска охрана по границите на страната
Осигуряване на отбрана на страната
Сътрудничество в областта на военноморската сигурност
Интегриран и дигитализиран контрол и мониторинг
Изграждане на устройствен оптимален план за поддържане на морската сигурност
Регулиране на митническия контрол
Контрол и редовни проверки на морски превозни средства, предназначени за туристически цели и почивки
Контрол над риболова
Контрол над водолазната дейност
Мощна борба с трафика на хора
Осигуряване на защита на морската критична инфраструктура
Защита на промишлеността
Защита на пристанищата
Защита на околната среда
Защита на морските флора и фауна
Контрол над замърсяващите кораби
Упражняване на редовен пристанищен държавен контрол
Извършване на хидрографски и картографски дейности
Извършване на операции по търсене и спасяване на изчезнали хора

¹ Адаптирана по: <https://service.nvna.eu/wp-content/uploads/2020/06/avtoreferat-Iordanov-2018.pdf> - проверен на 19.03.2023 г.

Дългите заплашителни процеси за морската сигурност водят до създаване на системи с известяване и подаване на сигнали при нарушение на реда, които се ползват със свои права и личен бюджет. Всички налични ресурси по държавен бюджет се преразпределят между тези подсистеми и в резултат на това се получава възторжена защита и високи отговорности.

Системата на морската сигурност у нас съществува действително и нейното ниво е вече удовлетворително, поради заложената непрекъсната и постоянна работа. За постигане на траен и ефективен баланс трябва да се имат предвид всички налични възможности по морското изпълнение ².

Фиг. 1³. Процес на морско сътрудничество.

² Йорданов, Д., Взаимодействие на военноморските сили с останалите компоненти на морската мощ на държавата в интерес на националната сигурност, Варна, 2017, с. 16-17.

³ Адаптирана по: Йорданов, Д., Взаимодействие на военноморските сили с останалите компоненти на морската мощ на държавата в интерес на националната сигурност, Варна, 2017, с. 18-23.

Фиг. 2⁴. Стъпки за подобряване на морското сътрудничество.

Предложените стъпки под формата на мерки се синхронизират със законодателството на всяка една страна. Всички съществуващи такива се актуализират. Анализът на риска подлежи на специална измервателна скала, а сътрудничеството обхваща всички управленски нива.

2. Трафикът на хора, като заплаха за бъдещето.

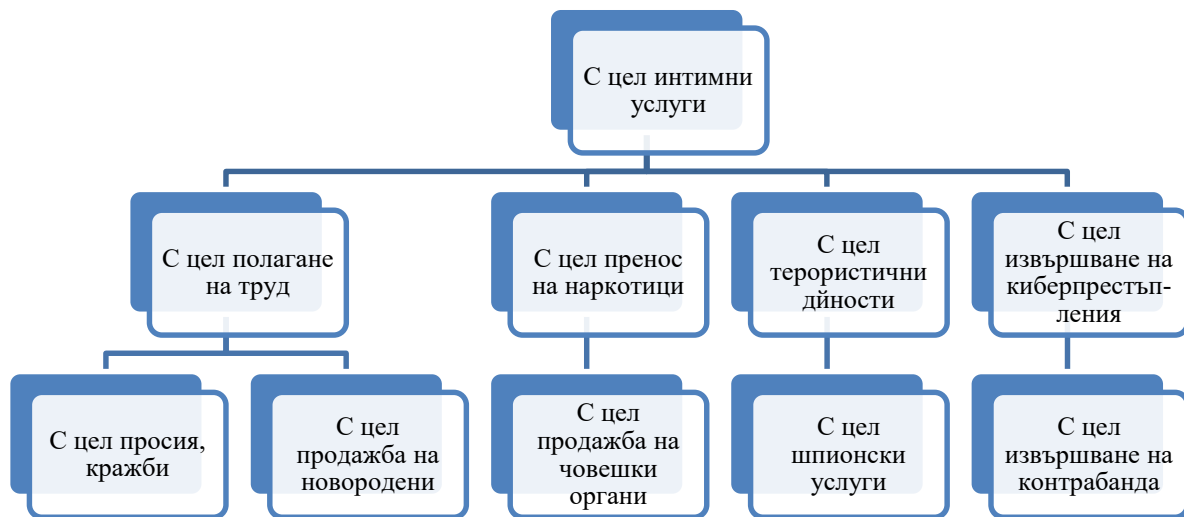
Трафикът на хора е съвременната заплаха за обществото, подобно на тероризма. Можем да го определим като съвременна форма на робство, което обезкултурява нацията. Разбира се, нарушава изконното човешко право на избор и свобода и е престъпление спрямо човешкото достойнство. От друга страна, трафикът на хора подкопава законовите и демократични устои на нацията. Трафикът на хора няма националност и раса, той е с интернационален характер, което изисква обединяване на усилията от всички.

От страна на тези, които го организират, трафикът е един доста печеливш канал, превърнал се в бизнес. Но от страна на тези, които са обект на трафик, той е едно силно негативно явление, което сугестира психически и предава. Засягайки масово обществата,

⁴ Адаптирана по: Йорданов, Д., Взаимодействие на военноморските сили с останалите компоненти на морската мощ на държавата в интерес на националната сигурност, Варна, 2017, с. 27.

трафикът на хора представлява сериозен риск и заплаха за съвременната демократичност и човешка свобода.

Всички страни навсякъде по света могат да бъдат обект на трафик. Но България е особено уязвима, поради особеното ѝ и крайъгълно геостратегическо географско положение, което я прави сериозен и важен пътен европейски коридор. Проводник е на нелегални канали за пренос на хора, които прекосяват границите ѝ. Това особено силно се изразява и в прехода на мигранти. Мигрантите⁵ и днес представляват проблем за страната, с която тя все още се бори. Въпросът с мигрантите и нелегалния трафик на хора е неизменна част от оформянето на националната и морската сигурност на всяка една страна.

Фиг. 3⁶. Видове трафик на хора.

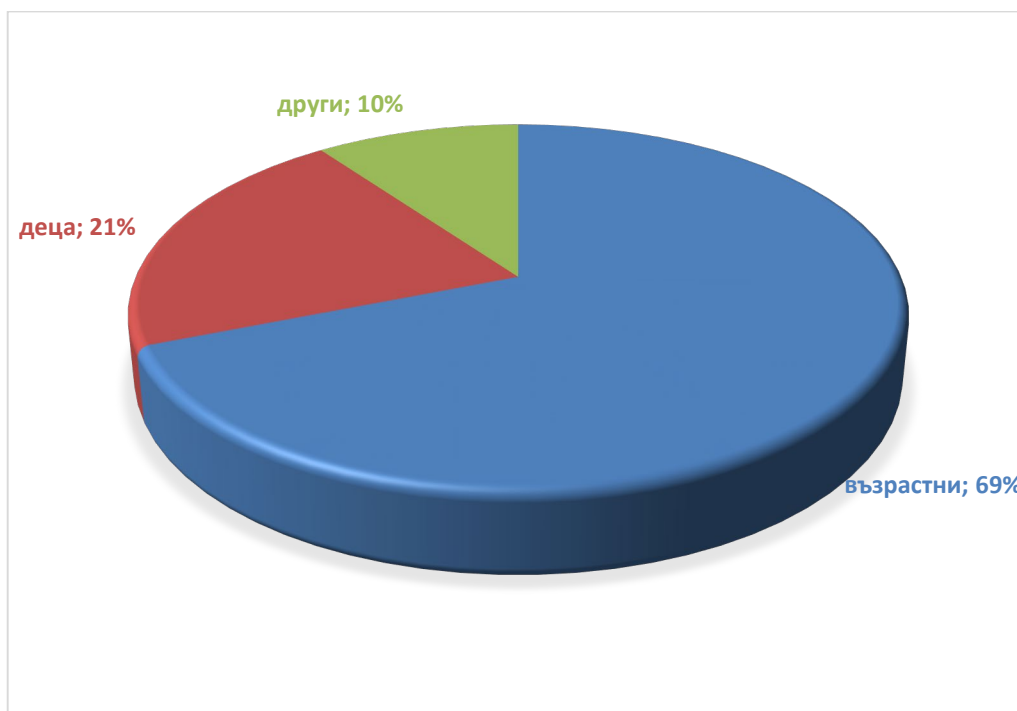
Трафикът на хора е съвременен бич с особено големи размери по своето разпространение. В един свят, който копнее за модерното, за лесното, за иновативното, за дигиталното, за мира и сигурността, трафикът на хора е особено силен негатив. Заедно с големите възможности, които предоставя развития неолиберален свят, се раждат и множество престъпления, които изискват адекватна, бърза и акуратна намеса от страна на националните и международни институции. Защото основна цел на Европейския

⁵ Симеонова, Д., Миграция и вътрешна сигурност. Предизвикателства пред миграционните политики на Европейския съюз и България, С., 2004, с. 5.

⁶ Адаптирана по: <https://antitrafficking.government.bg/bg/help> - проверен на 19.03.2023 г.; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0797&from=ES> – проверен на 19.03.2023 г.

съюз, на НАТО, на ООН, на Шенген е спазване и осигуряване на изконните човешки права. Разнообразните възможности във всяка една сфера предпоставят и полисемантични предизвикателства, които се отличават с особено развит интелект.

Освен чисто физически последиците от трафика на хора са и психически, може би най-вече психически. Психиката е огромен и мощен инструмент, който адекватно се използва от съвременните престъпници за въздействие и постигане на трайни и ефективни резултати. Когато се постигне убеждаване, всичко става по-лесно – жертвата извършва действия за своя сметка, но винаги доброволно. Индивидуализма се обезличава. Страхът сковава, поведението силно се променя, всички постъпки са в резултат на заплахи и извършени автоматично. Попаднал веднъж в трафика, човек много трудно може да се измъкне – дори невъзможно. Изисква се много воля, много сила и кураж за борба срещу установеното статукво. Онова, което се постигне с помощта на манипулативни и пропагандни техники, е най-трайно. Личността не е от значение, а качествата се потискат. Жертвите са принудени да извършват това и само това, което им бъде заставено императивно и под заплаха.

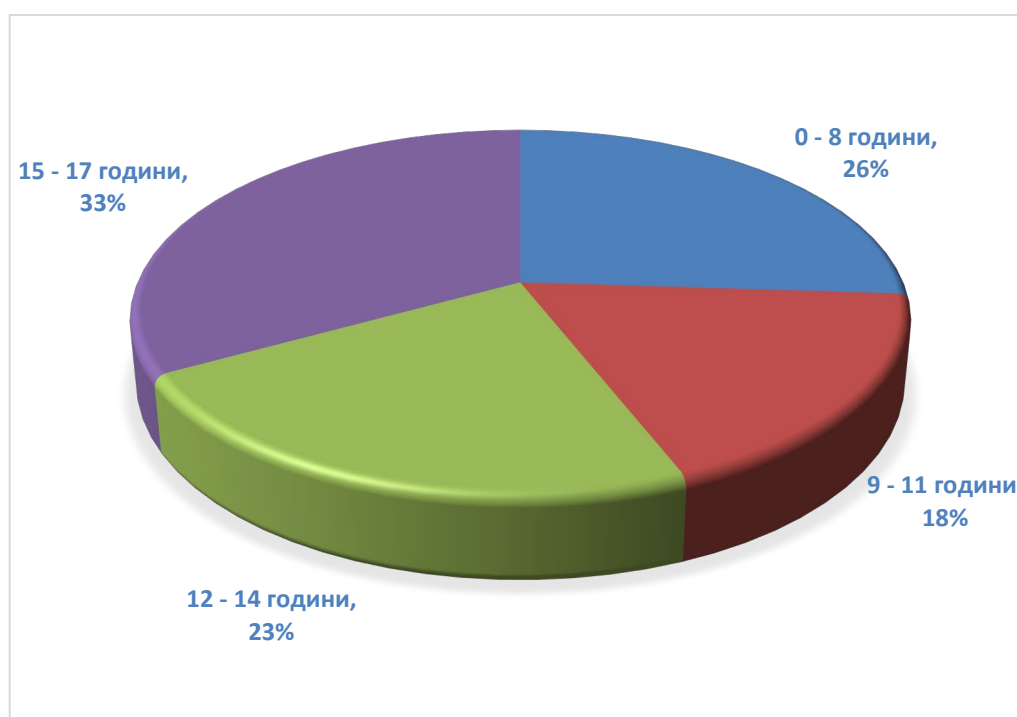
Фиг. 4⁷. Идентифициране на жертвите при трафика на хора.

⁷ Източник: Глобален център за данни за трафика на хора: <https://www.ctdatacollaborative.org/story/age-victims-children-and-adults> - проверен на 23.06.2023 г.

При трафика на хора всичко е предварително планирано. Обикновено жертвите се привличат под най-различен предтекст – с цел по-високи доходи, намиране на по-добра и постоянна работа, намиране на по-добър живот и така нататък. Механизмите за действие са предварително установени. На трафикираните хора се гледа като на обект за лесна и доходоносна печалба. Каналите за пренос са установени. Винаги се разработват и нови, което предполага известни рискове за безпроблемно извършване на трафика ⁸.

Морските канали са едни от най-благогатните за трафик на хора. Поради това много често се използват. А страната ни е с излаз на Черно море и геостратегическо балканско положение. Тя винаги е и ще си остане привлекателна като източник на жертви за трафик. Поради това се работи особено силно за разработване на стратегии и взимане на мерки за укрепване на морската сигурност и установяване на устойчиво морско развитие, на което ще обърнем по-подробно внимание в следващите два параграфа на настоящата студия.

Фиг. 5⁹. Възраст на децата – жертви на трафик.

⁸ Дебрюне, Н., Противодействие на иманяството и трансграничния трафик на културни ценности, Унив. изд. „За буквите – О писменехъ“, С., 2015, с. 40.

⁹ Източник: Глобален център за данни за трафика на хора: <https://www.ctdatacollaborative.org/story/age-victims-children-and-adults> - проверен на 23.06.2023 г.

Трафикът на хора е едно световно зло, съвременна форма на робски труд и експлоатация. Причинява страдание на цели нации по всички континенти. Поради своята природна същност и конспиративност, не е заведена точна статистика на всеки един вид експлоатация и точен брой трафикирани хора. Горната графика предоставя приблизителни данни за броя на жертвите – деца по данни на Глобалния център за данни на трафика на хора. До някаква степен вида експлоатация се определя и от настоящата социално-икономическа ситуация в световен план. Точна финансова оценка на този вид организирано престъпление не може да се даде, но моралните, душевните и психически последици понякога са неплатими с финансови средства. Трудности възникват и от субективен характер. Изследователите на това явление не са много, но непрекъснато увеличават своя брой паралелно с увеличаване мащабите на това престъпление ¹⁰.

Националните интереси по отношение на морската сигурност са свързани с мир, благосъстояние, благодат, берекет, просперитет, ненасилие. Отвореността на границите, огромния процес външна търговия и износ на страните, решаване на екологичните проблеми, туристически пътувания предпоставят изключително поле на действие за трафика на хора като вид заплаха и конформизъм.

Ограниченията, наложени по време на световната пандемия от КОВИД-19, намаляват тенденцията за трафика на хора, но като цяло текущите тенденции през 2018, 2019 и последните две години се запазват и дори увеличават. Морският трафик на хора особено силно се активизира по време на летните сезони. Силно уязвими са слабо развитите региони в страната, както и по света.

Морската сигурност до голяма степен е показател за нивото на сигурността на една държава. Това е от огромно значение за настъпващите трансформации в глобален аспект, както и за оформяне трайната ефективност на някои индустриални сфери. Обикновено иновациите и новите механизми за подобряване на морската сигурност и елиминиране на заплахата от незаконен трафик на хора се предприемат от Европейския съюз. Именно той е съвременният орган, разполагащ с нужния капацитет и механизми за справяне с проблема ¹¹.

Извършването на криминални дейности и организирана престъпност по море е особено благодатно, поради наличието на много малко бариери при извършване на

---

¹⁰ Цит. изт., с. 47-48.

¹¹ Стаматова, В., Понятието за морска сигурност и безопасност в Европейския съюз, - В: Годишник на БСУ, Т.38, 2018, с. 169-170.

трафик. Според европейско изследване, сред всички най-разпространени съвременни заплахи за сигурността трафика на хора се намира в относителната „златна“ среда.

Фиг. 6¹². Картина на заплахите според ENISA.

Цифровизацията и дигитализацията определено силно помагат в съставянето на подобни нагледни класации, с помощта на които широката общественост може да получи информация и да добие представа за належащите проблеми и заплахи в национален, международен и европейски аспект. Те помагат за създаване на една по-сигурна среда, която да бъде адекватна на новото бъдеще и възможностите, които то предлага.

Опита за извеждане на официални статистики и синхрона в противодействието на трафика на хора говори за един напредък и ефективност в резултат на общи и взаимни действия. Изглежда всички искат установените убеждения, принципи, идеологии и ценности да бъдат запазени и предадени през поколенията. Това придава още по-голямо значение на тясното сътрудничество между държавите и държавните институции. Нужна и обратна взаимовръзка между вътрешната и външната сигурност. Приоритет е

¹² Адаптирана по: ЕК, Съобщение на Комисията до Европейския парламент и Съвета EMPTU. Първи доклад за напредъка по стратегията на ЕС за Съюза на сигурност, Брюксел, 2020.

укрепването и модернизирането на критичната инфраструктура с цел избягване на дестабилизация, която може да ескалира минимум в обществено недоволство и гражданско неподчинение.

Фиг. 7.¹³. Стратегически приоритетни действия за гарантиране на сигурността.

3. Справяне с належащата и непрекъснато променяща се заплаха.

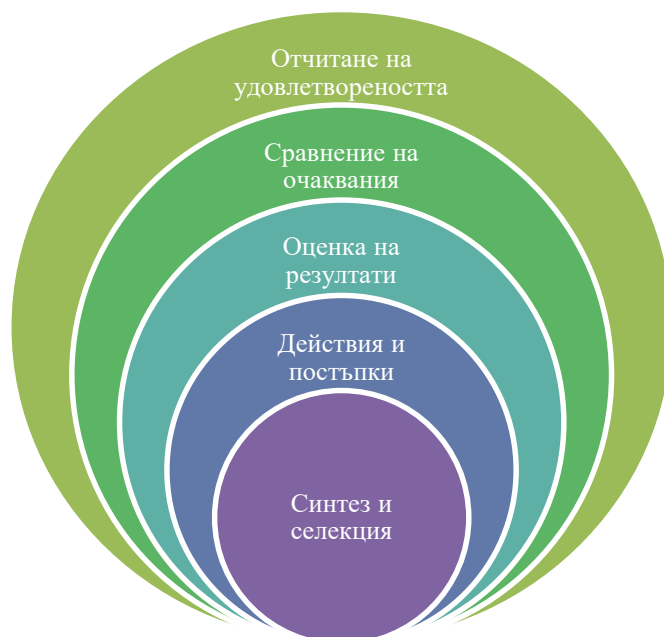
Огромно значение и влияние в тази насока има човешкият фактор и взаимовръзките между отделните звена. Човекът е познат като особено адаптивно и просоциално същество, незнаещо лимитите на своя индивидуализъм, преди срещата си със самото предизвикателно изпитание. Бидейки криминално деяние, трафикът на хора е и кризисен феномен. Затова справянето с него може и трябва да се разглежда от гледна точка на управлението при кризи. Именно управленският мениджмънт разглежда човешкото поведение от гледна точка неговото моделиране и трансформиране. Човешката природа се характеризира със свои индивидуални особености, които рефлектират и

¹³ Адаптирана по: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0797&from=ES> – проверен на 19.03.2023 г.

предопределят човешкото поведение. Имайки предвид това, се разработват различни схеми, програми, системи, инструменти за борба с негативните явления на съвремието ни¹⁴.

Да се предиктира и разпознава човешкото поведение, да се чете по него за личността и темперамента, както и да се предвиждат бъдещи действия е част от науката Психология и силен инструмент в ръцете на знаещия го. Така могат да се подготвят предварителни действия, да се изготвят планове, да се изготвят прогнози. Когато нищо друго материално не може да работи в дадена ситуация, то човека и неговото поведение – могат. Човешкото поведение се характеризира с ефективна и бърза трансформация. Ето защо това е доста полезно по време на криза. Защото една криза е непредвидима, необичайна и с рисков обхват. В този смисъл се променят изискванията към подготовката, квалификацията и външния вид на човешките ресурси¹⁵.

При разработване на даден модел/инструмент за справяне с належащата заплаха се взимат предвид теоретичните обследвания, възможните приложения на практика, възможностите за приложение на модела и ограниченията на обхвата.

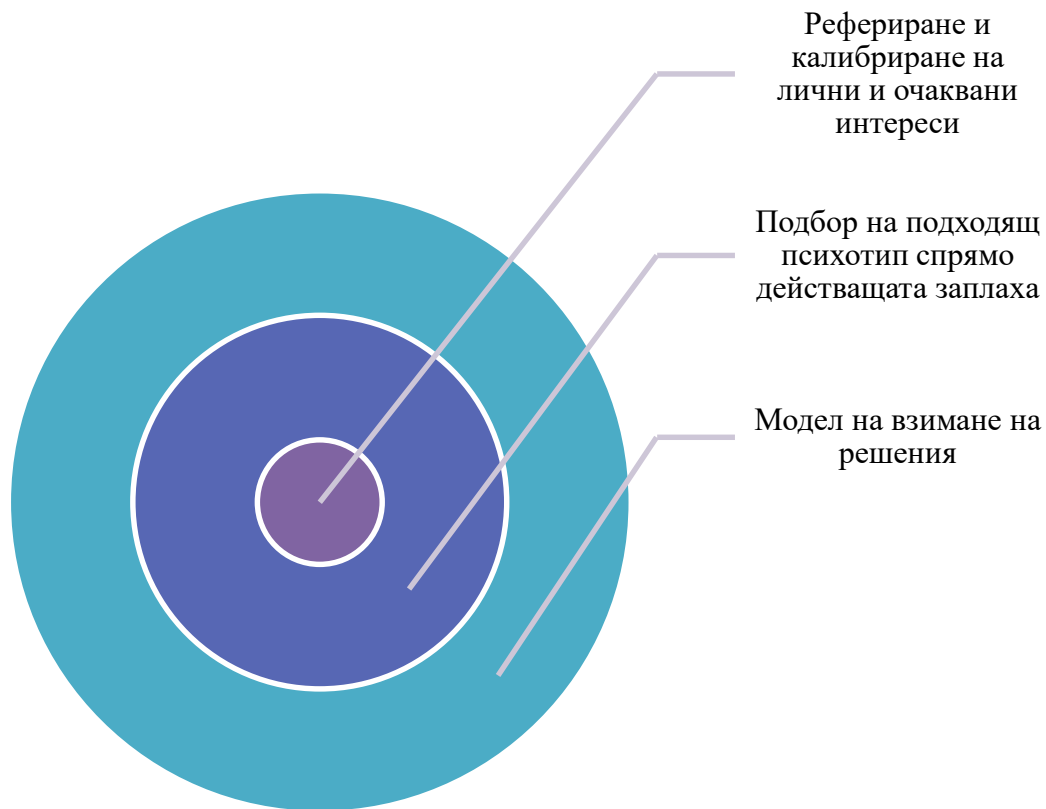

Фиг. 8¹⁶. Стадии на човешкото поведение при формиране на кризисен модел.

¹⁴ Стоянов, Н., Аспекти на симулациите и моделирането на човешко поведение в сферата на кризисния мениджмънт. Втора международна SAR конференция. Варна: ВСУ, 20-22.10.2008.

¹⁵ International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers – STCW-78.

¹⁶ Адаптирана по: Стоянов, Н., Аспекти на симулациите и моделирането на човешко поведение в сферата на кризисния мениджмънт. Втора международна SAR конференция. Варна: ВСУ, 20-22.10.2008, с. 4-5.

Фиг. 9.¹⁷. Личностни особености при реакция – заплаха.

Всички тези характеристики и особености изискват съответното информационно осигуряване. Поддържането на солидна база данни дава възможност за ефективен и качествен подбор на информация. Този синтез предоставя естествена възможност за оптимизиране на управлението.

Един възможен и достъпен модел за трансформиране на човешкото поведение и реакция при заплаха/криза това е създаването на симулатор. Той има способността да прави възстановки, както и да обучава. Знанията преминават от теория в практически умения.

¹⁷ Адаптирана по: Стоянов, Н., Аспекти на симулациите и моделирането на човешко поведение в сферата на кризисния мениджмънт. Втора международна SAR конференция. Варна: ВСУ, 20-22.10.2008, с. 6-7.

Таблица 2¹⁸. Параметри на симулатора.

Изисквания към симулатора	Предимства на симулатора
Планиране, организиране и контрол	Работи с близки до реалните условия
Обучение на специалисти	Работи с множество повторения
Обучение на групи	Работи за бързо взимане на решения
Електронно базирано обучение	Работи с разумни цени на обучение
Възпроизводство на компоненти от кризисни ситуации	Работи за повишаване квалификацията на обучаемите
Подпомагане на мениджърите	
Подпомагане на структурните звена	
Реализиране на планове по елиминиране на заплахи	
Облекчаване на силите и средствата в борбата със заплахата	
Поддържане в режим на готовност	
Записване на цялата информация	
Поддържане на взаимодействие между отделните звена	
Създаване на сценарии за преодоляване на природна криза	

Подготовката на един такъв симулаторен модел изисква целесъобразност и последователност в стъпките. Но той може да предотврати много зловредни заплахи и кризи. Така ще се запази функционалността и целостта на националната морска сигурност. Той също така помага да се диагностицират щетите при настъпили вече кризи и да се предпазят границите от нови.

Употребата на човешкия фактор при действието на подобни модели в съвременното се случва с помощта на електронните и информационни технологии. Той ръководи и

¹⁸ Адаптирана по: Стоянов, Н., Идея за създаване на симулационен център за обучение и подготовка по управление на кризи, - В: Морски научен форум. Военни науки и национална сигурност, ВНУ „Н. Й. Вапцаров“, Варна, 2008, с. 265-268.

управлява симулатора, чието най-голямо предимство е изиграването на реална кризисна ситуация. По такъв начин се постига цялостна оптимизация на управленския процес.

Друг възможен инструмент, касаещ човешкото поведение за справяне с належаща заплаха/криза, това е алгоритъма за взимане на решения. С негова помощ могат да се формализират процедурите по управленските решения. При това етапите се разделят и така обемът се преразпределя. Анализира се ефективността, рационалността, факторите при взимане на управленски решения.

Фиг. 10.¹⁹. Алгоритъм за вземане на управленски решения.

Вземането на решения е изключително важно звено при настъпване на заплаха. До голяма степен взетите решения предreshават развитието на кризисната ситуация по-нататък във времето. При това е нужно и наличието на някои предразполагащи условия:

¹⁹ Източник: Marinova-Stoyanova, Marina Pertova, Demirova Siyka - Management Decision-Making Algorithm in an Expert Crisis Center for Facilitating Transport Enterprises Crisis Management, Transport, ecology - sustainable development eko varna 2022, ISSN (Online) 2367- 6965, ISSN (Print) 2367- 6299.

- висока степен на адаптация;
- събиране на изходна информация;
- откритост и прозрачност;
- онагледяване на ситуации;
- моментално взаимодействие с правоприлагащи лица и органи за генериране на правилни решения.

Оптимизация на процеса по взимане на решения може да се извършва от специално създаден експертен кризисен център. То е функционално и перцептивно звено, което носи силна взаимодействиственост. То приема индивидуалните особености на ръководното звено, при което се прилага. Включва специализиран софтуер за улесняване работата на експерти ²⁰. При появата на сериозна заплаха, като тази за трафика на хора, който дестабилизира морската сигурност, експертния кризисен център е особено полезен.

Включва:

- лидерство;
- анализ и систематизация;
- администриране и експлоатация.

Осигурява се подкрепа в реално време. Основни компоненти са:

- информационно-аналитична част;
- информационно-технологична част;
- техническа част ²¹.

Друг работещ механизъм за осигуряване на морската сигурност това са сформирани екипи за разследване. Те си партнират от своя страна, с други легални и нормативни организации в международен аспект. Такива страни, например, са: Норвегия, Великобритания, Швейцария, Швеция, Франция ²².

Всичко, което целят тези инструменти, са постигане на по-голяма сигурност, безопасност, навременност, всеобхватност, улесняване и добър мониторинг. Всичко това ще се отрази и на морската сигурност – безспорно в позитивен план. Когато нещо е

---

²⁰ Демидов, Н. Н., Ильин, Н. И., Новикова, Е. В., Ситуационные центры – Опыт, состояние, тенденции развития, ИЗД. „Альфа-Пресс” , Москва, 2011, ISBN: 978-5-902750-18-5.

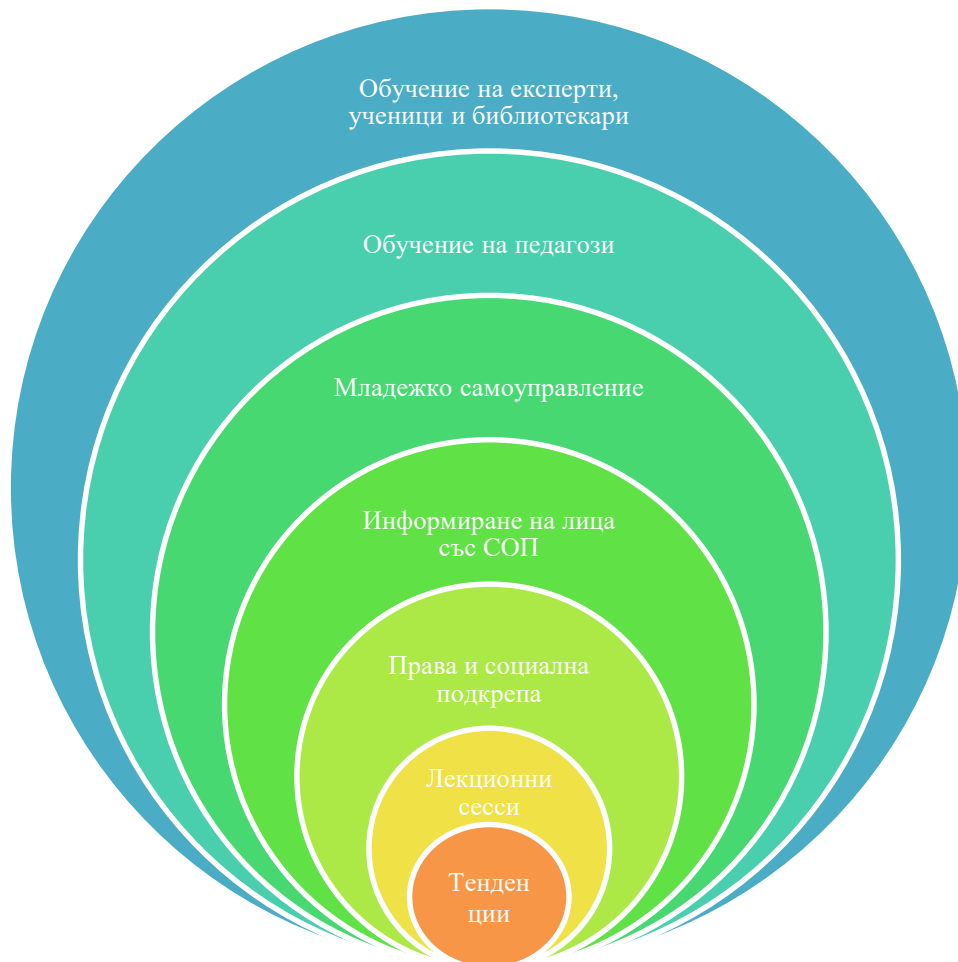
²¹ Marinova-Stoyanova, Marina Pertova, Demirova Siyka - Management Decision-Making Algorithm in an Expert Crisis Center for Facilitating Transport Enterprises Crisis Management, Transport, ecology - sustainable development eko varna 2022, ISSN (Online) 2367- 6965, ISSN (Print) 2367- 6299.

²² Доклад за дейността на МВР през 2019 г., С., 2020, с. 14.

добро, следва да има стремеж към проникването му в разнообразни области с цел постигане на тяхното подобряване.

4. Мерки за защита и оценка на взаимодействието.

Чисто информационно, комуникативно и кампанийно трафикът на хора като съвременна форма на робство добива голяма популярност. Националната комисия за борба с трафика на хора често пъти предлага актуализирана и осъвременена информация по въпроса, както и организира кампании/активни акции за месеца/сезона. Организира обучения, организира събития, дава гласност, информира.

Фиг. 11.²³ Информационни кампании на Националната комисия за борба с трафика на хора.

²³ <https://antitrafficking.government.bg/bg/news?page=2> – проверен на 23.06.2023 г.

И ако Националната комисия за борба с трафика на хора има повече информационен и комуникационен характер, то държавната служба ГДБОП към МВР изпълнява реални законови мерки. Нейни задължения в това отношение са:

- оперативно-издирвателна дейност;
- пресичане дейността на организирани престъпни групи;
- наказателно преследване на извършители;
- защита и взаимопомощ към жертвите;
- оказване на превантивна дейност²⁴.

На национално ниво страната ни създава редица документи и актуализира нормативната база, на която разчита, за да преследва и разкрива престъпления във връзка с трафика на хора. В международен аспект тя си сътрудничи с органите и ресорите на ЕС²⁵. Неговото законодателство задължително смята за престъпление възможността да се ползват услуги на експлоатирани хора²⁶.

Международната организация по миграция също има отношение към противодействието на трафика на хора. Тя помага, чрез разработването на програми относно трафика, превенцията, защитата на жертви и изграждане на капацитет на съответните държавни институции. Тя поддържа връзка и сътрудничество с чужбина, както и с редица важни международни организации: ООН, Службата по миграция и околна среда, Фонда за развитие, Глобалния център за данни за трафика на хора, Центъра за анализ на данните за глобалната миграция. Мерките за защита, които предлага организацията, са:

- помощ на жертвите, станали обект на трафик;
- реинтеграция;
- съвети и осведомяване;
- юридическа помощ;
- психологическа помощ;
- оценка на риска;
- сигурен транспорт;
- медицинска помощ;
- оказване на хуманитарна помощ;

---

²⁴ <https://www.gdbop.bg/bg/humantraffіc> - проверен на 23.06.2023 г.

²⁵ <https://shortly.bg/Jhen8> - проверен на 23.06.2023 г.

²⁶ <https://www.mfa.bg/bg/3102> - проверен на 23.06.2023 г.

- социална помощ;
- намиране на работа;
- оказване на образователна и консултантска помощ;
- защита на свидетели ²⁷.

Местните комисии за борба с трафика на хора от своя страна, предлагат следните мерки:

- организация и координация на взаимодействия връзки;
- прилагане на държавната политика и стратегия;
- изпълнение на националната програма за противодействие на трафика на хора;
- подпомагане на другите организации за проучване, анализ и статистика;
- участие в международно сътрудничество за противодействие;
- организиране и провеждане на различни кампании с информационен, осведомителен и обучителен характер;
- реализиране на програми за обучение ²⁸.

Белгийската линия за помощ на жертви на трафик на хора оказва следната помощ:

- подслон и жилище;
- социална помощ;
- правна помощ;
- административна помощ.

Почти всички организации имат и национален номер за бърза и спешна връзка, а също така и изграден електронен сайт за информация. Всички организации си взаимодействат и сътрудничат помежду си. Те действат за последваща реинтеграция на жертвите на трафик. Всички държавни комисии, центрове, приюти в рамките на закона са задължени да оказват помощ и закрила на пострадали от трафик лица. България има свои представителства за сътрудничество в чужбина, както и други страни имат свои такива у нас. Консулските служби съдействат за бързо издаване на лични документи. Органите по закрила предприемат необходимите мерки за закрила на детето. Министерство на вътрешните работи от своя страна, превентивира и разкрива престъпления, както и ги разследва. Местните комисии са разположени в градовете: Благоевград, Бургас, Варна, Велико Търново, Монтана, Пазарджик, Плевен, Пловдив, Русе и Сливен ²⁹.

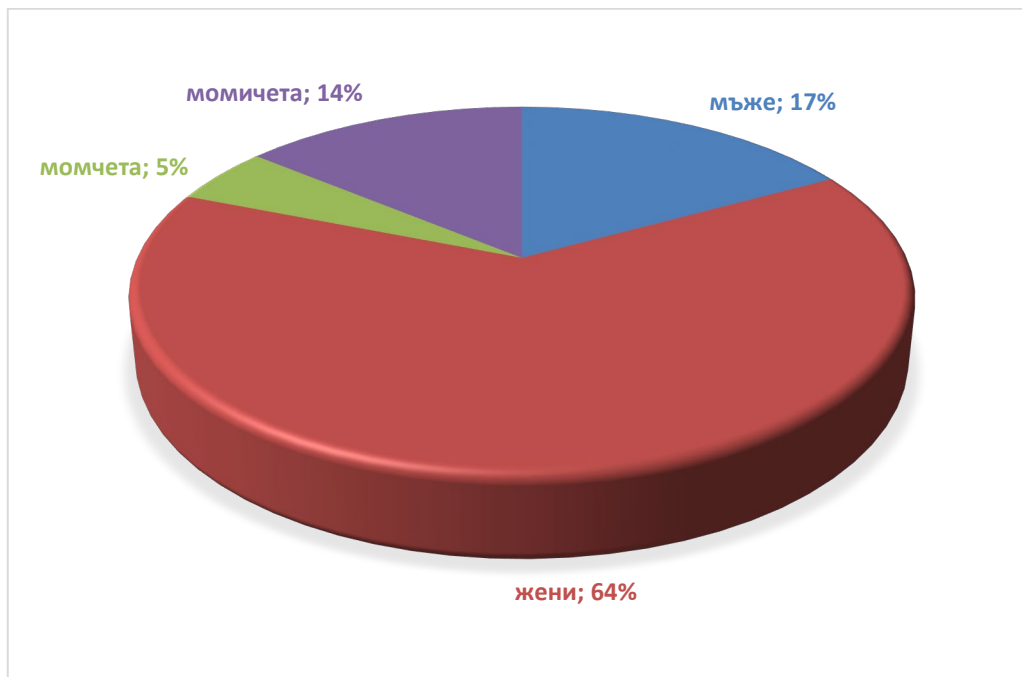
---

²⁷ <https://bulgaria.iom.int/bg/protivodeystvie-na-trafik-na-khoro> - проверен на 23.06.2023 г.

²⁸ <https://shortly.bg/3dN9P> - проверен на 23.06.2023 г.

²⁹ <https://prb.bg/rpsmolyan/8012> - проверен на 23.06.2023 г.

Изградени електронни платформи, като <https://nrm.bg/>, подпомагат националните органи при откриването и защитата жертвите на трафик. Сайтът предоставя достъпна и разбираема информация в свободното пространство:

Фиг. 12.³⁰ Приблизителни данни за жертвите на трафик на хора по възрастов контингент за периода 2009-2021 г.

Морската сигурност се поверява на службите на ГДГП. С тях са и ВМС и РГДП, както и МО и МВР. Партнирането на толкова много организации в името на решаването на една криза изисква строго синхронизирана комуникация, информативност, единност на действията, синхрон в разбирането, успешно реализиране на задачите. Водещите държавни структури определят и контролират задълженията и правомощията на подчинените и поддържащите.

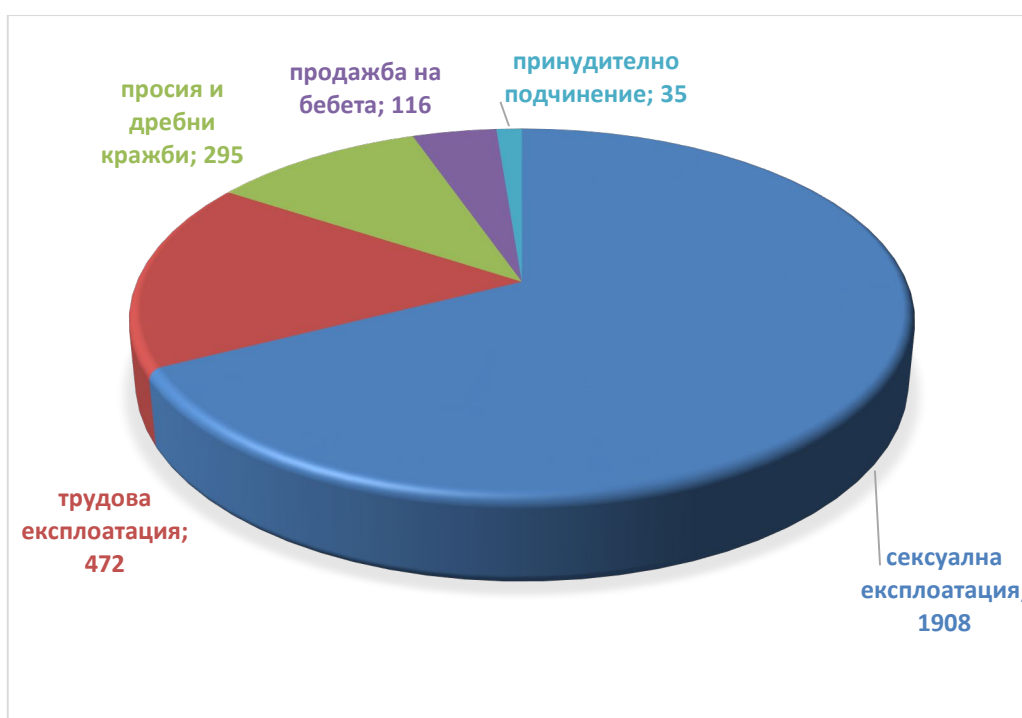
Всички действат по единно приет план – мобилизирано и отговорно; координирано и отбранително. Всички имат възложени задачи и Единна спасителна система за защита на населението.

Взаимодействието се осъществява с Военноморското сътрудничество и управление на корабоплаването – NCAGS, което си сътрудничи с NCAGSORG за прилагане на

³⁰ Източник: <https://nrm.bg/> - проверен на 23.06.2023 г.

административните морски процедури. Центърът по корабоплаване на НАТО от своя страна, изпълнява организационни и контролни управленски функции. Организиран се и междинни годишни мероприятия за излагане на интереси в наболели области за подобряване на междусекторен обмен на информация.

Други служби са Национален морски граничен координационен и информационен център, както и Черноморски граничен координационен и информационен център, а също и Национален център за електронен документооборот на морския транспорт. Всички те си сътрудничат и взаимодействат на работно ниво, така че да се създаде една синхронна колаборация³¹.

Фиг. 13³². Разпределение според вида експлоатация за периода 2009-2021 г.

³¹ Йорданов, Д., Взаимодействие на военноморските сили с останалите компоненти на морската мощ на държавата в интерес на националната сигурност, Варна, 2017, с. 20-25.

³² Източник: <https://nrm.bg/> - проверен на 23.06.2023 г.

Таблица 3.³³. Постоянни сили, използвани за морски операции за ограничаване на морския трафик.

Държавна сигурност	Надводни кораби	Самолети и вертолети
Франция	Фруро	Реактивен самолет „Фалкон“
Италия	Десантен кораб „Сан Густо“	ПП вертолет
Германия	Военен транспорт	-
Испания	Фруро	МПА и ПП вертолет
Великобритания	Многофункционален кораб за наблюдение	-
Люксембург	-	МПА

Оценката по сигурността на корабите включва:

- мерки, процедури и дейности;
- дейности по защита;
- идентификация на възможни заплахи;
- идентификация на слаби места;
- системи за защита на персонала;
- състояние на откритите места за достъп;
- забранени за достъп зони;
- действия при пожар и авария;
- контрол над персонала;
- оборудване и системи за наблюдение;
- охранителни системи;
- телекомуникационни системи;
- оборудване за наблюдение;
- нерегламентирано внасяне на оръжия;
- нападения над кораба.

Извършената оценка по сигурността се онагледява документално и се съхранява електронно, който документ е защитен и със специален код на достъп. Тя се преразглежда поне веднъж на всеки 12 месеца. Ако се открият несъответствия, те трябва да бъдат заличени и коригирани, така че документа да отговаря на нормативните изисквания за морска сигурност.³⁴

³³ Адаптирана по: Стоянов, Н., Рискове и заплахи за сигурността на водната транспортно-преносна система, Варна, 2017, с. 105.

³⁴ Наредба за условията и реда за постигане на сигурността на корабите, пристанищата и пристанищните райони, 25.11.2014 г., изм. и доп. ДВ, бр.36, 13 май 2022 г.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Настоящото теоретично и емпирично проучване, основаващо се на кабинетен метод и лично наблюдение, знае, че не може да изчерпи съвсем проблема, но се надява да го осветли достатъчно, за да трасира пътя за по-нататъшни изследвания в областта на изследвания въпрос.

Необходима е координация на силите при осъществяване на контрол и мониторинг. В особени кризисни ситуации, като наложените от КОВИД-пандемията и военната геополитическа ситуация, военни конфликти, мигрантски и бежански вълни, се оказват особено успешни и жизнено важни за осъществяване на дейността и продължаване на живота.

Чрез решаване на поставените научно-изследователски задачи в началото на изследването постепенно се достига целта на изследването – формулира се теорията, концепцията, принципите, приоритетите, подходите, методите, средствата.

Основни изводи:

1. Заплахите за морската сигурност, каквато е трафикът на хора, е честа оперативна установка и с известен рисков интензитет.
2. Динамиката на съвременната среда за сигурност притежава висока степен на неопределеност и повишена рисковост.
3. Страната ни притежава необходимата нормативна уредба, актуализирана и адаптирана, както и съвместно партньорство и сътрудничество, но все пак винаги има нужда от оптимизация и повишаване на способностите на отделните координационни центрове.
4. Необходимостта от оперативна, коалиционна и комуникативна съвместимост налага честа проверка синхронизацията и актуалността на нормативната и законовата база.
5. Отделните служби и координационни центрове се намират в непрекъснато взаимодействие и причинно-следствени взаимоотношения.
6. Тактическите морски формирования е необходимо да се отличават с висока степен на двигателна дееспособност.
7. Предложените модели, центрове, алгоритми за работа и взаимодействие само могат да надградят съществуващата работна база и въздействие между звената.
8. Необходими са операции по мобилност и контрамобилност в зоните за сигурност и оказване на отговорност.

9. Приемането и прилагането на еднакви процедурни правила за защита на морските граници би могло да ограничи трафика на хора по море.
10. Предложеният алгоритъм за вземане на решения предиктира незабавен отговор на възникналата заплаха.
11. Предварителната подготовка на силите и формиранията да се извършва в предложената симулирана среда.
12. От особена важност е да се разработят нови механизми, намиращи се в тясна връзка с новите виртуални и дигитални технологии.
13. Пълна защита на морските граници перманентно може би е невъзможна, дори и при най-добрата планировка и прогнозируемост.
14. Морските маневрени формирания и структурите за разузнаване имат пряка връзка помежду си, благодарение на човешкия взаимодействен фактор.
15. Съществуващите структури и организации, имащи пряко отношение към трафика на хора и сигурността на морските граници, трябва да се укрепят с нужните сили и средства.
16. Необходимо е да се разработят иновативни доктрини, регламенти и електронни документи, свързани с операции по поддържане на мира, симулаторни възстановки, за да се увеличи готовността на силите за реакция.
17. Разкриването на евентуални заплахи може да увеличи разкриваемостта на проблемните въпроси относно защитата на границите, своевременните действени реакции и укрепването на надеждността на системата за сигурност.
18. Всички служби и центрове, както и планове, програми и предложени механизми/модели не бива да се разглеждат поединично и самоцелно, а заедно и взаимнообвързано. Само по такъв начин те имат сила и могат да извършват функционално заложените си изначално задачи. Контролните органи от своя страна, е необходимо да имат съответните умения, за да гарантират крайния успех.
19. Съвременната непредсказуема среда изисква синхрон на националните интереси във връзка с морската сигурност и действащите събития.
20. Пренареждането на приоритетите, стратегиите, действията, стъпките, етапите във всеки един етап между отделните служби на международно ниво определено ще повиши нивото на сигурност и ще подпомогне процеса за справяне с негативното явление – трафик на хора.

21. Информационните кампании, които се провеждат, и непрекъснатото даване на гласност на проблема – трафик на хора – също е силен психологичен инструмент и прогрес в посока засилена информираност на всички хора, за да могат да се спасят още преди да станат жертва.
22. Предложените взаимодействиени подходи са прогресивен прием за апробация на така дискутирания проблем.

ИЗТОЧНИЦИ:

1. Дебрюне, Н., Противодействие на иманярството и трансграничния трафик на културни ценности, Унив. изд. „За буквите – О писменехъ“, С., 2015.
2. Доклад за напредъка по стратегията на ЕС за Съюза на сигурност, Брюксел, 2020.
3. Доклад за дейността на МВР през 2019 г., С., 2020.
4. ЕК, Съобщение на Комисията до Европейския парламент и Съвета ЕМРТУ. Първи доклад за напредъка по стратегията на ЕС за Съюза на сигурност, Брюксел, 2020.
5. Йорданов, Д., Взаимодействие на военноморските сили с останалите компоненти на морската мощ на държавата в интерес на националната сигурност, Варна, 2017.
6. Люцканова, С., Морската политика на България в променящата се среда на сигурност в Черноморския регион, Варна, 2015.
7. Наредба за условията и реда за постигане на сигурността на корабите, пристанищата и пристанищните райони, 25.11.2014 г., изм. и доп. ДВ, бр.36, 13 май 2022 г.
8. Регламент на ЕП и на ЕС, Брюксел, 2020.
9. Симеонова, Д., Миграция и вътрешна сигурност. Предизвикателства пред миграционните политики на Европейския съюз и България, С., 2004.
10. Стаматова, В., Понятието за морска сигурност и безопасност в Европейския съюз, - В: Годишник на БСУ, Т.38, 2018.
11. Стоянов, Н., Идея за създаване на симулационен център за обучение и подготовка по управление на кризи, - В: Морски научен форум. Военни науки и национална сигурност, ВНУ „Н. Й. Вапцаров“, Варна, 2008.

12. Стоянов, Н., Аспекти на симулациите и моделирането на човешко поведение в сферата на кризисния мениджмънт. Втора международна SAR конференция. Варна: ВСУ, 20-22.10.2008.
13. Стоянов, Н., Рискове и заплахи за сигурността на водната транспортно-преносна система, Варна, 2017.
14. Демидов, Н. Н., Ильин, Н. И., Новикова, Е. В., Ситуационные центры – Опыт, состояние, тенденции развития, Изд. „Альфа-Пресс” , Москва, 2011, ISBN: 978-5-902750-18-5.
15. Marinova-Stoyanova, Marina Pertova, Demirova Siyka - Management Decision-Making Algorithm in an Expert Crisis Center for Facilitating Transport Enterprises Crisis Management, Transport, ecology - sustainable development eko varna 2022, ISSN (Online) 2367- 6965, ISSN (Print) 2367- 6299.
16. International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers – STCW-78.
17. Глобален център за данни за трафика на хора: <https://www.ctdatacollaborative.org/story/age-victims-children-and-adults> - проверен на 23.06.2023 г.
18. Михалева, Св., П. Павлов, Л. Павлова, Европейският институционален отговор на глобалните предизвикателства: https://ejournal.vfu.bg/pdfs/STATIA_e-Journal%20VFU-NOV2021.pdf – проверен на 23.06.2023 г.
19. <https://antitrafficking.government.bg/bg/help> - проверен на 19.03.2023 г.; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0797&from=ES> – проверен на 19.03.2023 г.
20. <https://service.nvna.eu/wp-content/uploads/2020/06/avtoreferat-Iordanov-2018.pdf> - проверен на 19.03.2023 г.
21. <https://bulgaria.iom.int/bg/protivodeystvie-na-trafik-na-khора> - проверен на 23.06.2023 г.
22. <https://shortly.bg/3dN9P> - проверен на 23.06.2023 г.
23. <https://antitrafficking.government.bg/bg/news?page=2> – проверен на 23.06.2023 г.
24. <https://www.gdbop.bg/bg/humantrafficking> - проверен на 23.06.2023 г.
25. <https://shortly.bg/Jhen8> - проверен на 23.06.2023 г.
26. <https://www.mfa.bg/bg/3102> - проверен на 23.06.2023 г.

27. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0797&from=ES> – проверен на 19.03.2023 г.
28. <https://prb.bg/rpsmolyan/8012> - проверен на 23.06.2023 г.
29. <https://nrm.bg/> - проверен на 23.06.2023 г.
30. <https://www.bta.bg/bg/news/bulgaria/400746-balgariya-da-prieme-nova-natsionalna-strategiya-za-borba-s-trafika-na-hora> - проверен на 23.06.2023 г.
31. <https://ejournal.vfu.bg/pdfs/A-Valcheva.pdf> - проверен на 23.06.2023 г.
32. https://eprints.nbu.bg/id/eprint/2156/1/SKMBT_22314032420530.pdf - проверен на 23.06.2023 г.
33. https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/ipu_hb_bulgarian.pdf - проверен на 23.06.2023 г.